

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI DAROMADLARINI KO'PAYTIRISH YO'LLARI

Muxammadaliyeva Gulorom Doniyorbek qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi,

Ilmiy rahbar: Turginova Mavludaxon Maxammadjanovna

Andijon davlat texnika instituti,

“Iqtisodiyot” kafedrasida katta o‘qituvchisi

turginovamavludaxon@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish orqali aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi bandligini ta‘minlash hamda daromad manbalarini kengaytirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlari uchun yaratilayotgan imkoniyatlar, imtiyozlar va ularning aholi turmush farovonligini oshirishdagi o‘rni ko‘rib chiqilgan. Maqola yakunida tadbirkorlikni yanada rivojlantirish orqali aholining real daromadlarini ko‘paytirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik faoliyati, aholi daromadlari, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, bandlik, iqtisodiy rivojlanish, turmush farovonligi, daromad manbalari.

Kirish. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish aholi daromadlarini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadbirkorlik nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratadi, balki ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, xizmatlar ko‘rsatish sifatini yaxshilash hamda iqtisodiy faollikni oshirish orqali mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga ham katta ta‘sir ko‘rsatadi [1]. Ayniqsa, kichik

biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi aholining doimiy daromad manbaiga ega bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyoti rivojlangan davlatlarda yalpi ichki mahsulotning asosiy qismi aynan tadbirkorlik subyektlari hissasiga to'g'ri keladi.

Bugungi kunda O'zbekistonda ham tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. So'nggi yillarda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida ko'plab qonunlar, farmon va qarorlar қабул qilindi. Natijada mamlakatda faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari soni sezilarli darajada ortdi. Milliy statistika ma'lumotlariga ko'ra [2], 2024-yilda kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi qariyb 54 foizni tashkil etdi. Bu esa iqtisodiyotda tadbirkorlikning naqadar muhim o'rin egallayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, iqtisodiyotda band bo'lgan aholining qariyb 74 foizi aynan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida faoliyat yuritmoqda.

Tadbirkorlik faoliyati rivojlanganda aholining daromadlari bir necha yo'nalishda oshadi. Avvalo, yangi korxonalar va xizmat ko'rsatish markazlari tashkil etilishi orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi. Bu esa ishsizlik darajasining kamayishiga olib keladi. Masalan, birgina 2023-yilda O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari tomonidan 2 milliondan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilgani qayd etilgan. Ayniqsa, savdo, xizmat ko'rsatish, qurilish va ishlab chiqarish sohalarida faoliyat yuritayotgan kichik biznes vakillari aholi bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda.

Aholi daromadlarini oshirishda oilaviy tadbirkorlik ham alohida ahamiyatga ega. So'nggi yillarda oilaviy biznesni rivojlantirish uchun imtiyozli kreditlar ajratilishi natijasida ko'plab fuqarolar o'z biznesini boshlash imkoniyatiga ega bo'ldi [3]. Xususan, hunarmandchilik, tikuvchilik, chorvachilik, issiqxona tashkil etish kabi yo'nalishlarda faoliyat yuritayotgan oilalar daromadlari sezilarli darajada oshmoqda. Ayrim hududlarda oilaviy tadbirkorlik orqali bir oila oyiga o'rtacha 5–

10 million so‘mgacha daromad topayotgani kuzatilmoqda. Bu esa aholining turmush darajasi yaxshilanishiga xizmat qilmoqda.

Tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholining norasmiy daromadlarini legallashtirish imkoniyati ham kengaymoqda. Oldin noqonuniy yoki ro‘yxatdan o‘tmasdan faoliyat yuritgan ko‘plab fuqarolar hozirda yakka tartibdagi tadbirkor sifatida faoliyat boshlamoqda. Natijada ular nafaqat rasmiy daromadga ega bo‘lmoqda, balki bank kreditlari, subsidiyalar va davlat dasturlaridan foydalanish imkoniyatini ham qo‘lga kiritmoqda. Bu esa iqtisodiy faollikning yanada oshishiga olib kelmoqda.

Mamlakatda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun soliq tizimida ham qator yengilliklar yaratilmoqda. Jumladan, ayrim faoliyat turlari uchun soliq stavkalarining kamaytirilishi, yangi tashkil etilgan korxonalariga imtiyozlar berilishi hamda kredit foizlarining subsidiya qilinishi biznes muhitini yaxshilashga xizmat qilmoqda. 2024-yilda kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi 150 trillion so‘mdan oshgani iqtisodiy faollik ortib borayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlari orqali minglab yangi loyihalar moliyalashtirildi.

Tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan ta’minlashga ham xizmat qiladi [4]. Mahalliy ishlab chiqarish hajmi oshgani sari import mahsulotlariga bo‘lgan ehtiyoj kamayadi. Bu esa valyuta mablag‘larini tejash bilan birga, ichki ishlab chiqaruvchilarning daromadini oshiradi. Masalan, to‘qimachilik, oziq-ovqat sanoati va qurilish materiallari ishlab chiqarish sohalarida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar sonining ortishi natijasida minglab fuqarolar doimiy ish bilan ta’minlandi. Shu bilan birga, eksport hajmining oshishi tadbirkorlarning daromadlarini yanada ko‘paytirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat va onlayn xizmatlarning rivojlanishi ham aholi daromadlarini oshirishda muhim omil bo‘lmoqda [5]. Hozirgi kunda ko‘plab fuqarolar internet orqali savdo qilish, xizmat ko‘rsatish yoki

masofadan turib ishlash orqali qo‘shimcha daromad topmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali mahsulot sotish bilan shug‘ullanayotgan yosh tadbirkorlar soni ortib bormoqda. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, elektron tijorat bozori hajmi yildan-yilga o‘sib, yuz minglab insonlarga yangi daromad manbai yaratmoqda. Shu bilan birga, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, ayrim hududlarda moliyaviy resurslarning yetishmasligi, kredit olishdagi qiyinchiliklar, infratuzilma muammolari va biznes yuritish bo‘yicha tajribaning kamligi tadbirkorlik rivojiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ba’zi hollarda elektr energiyasi, transport va logistika bilan bog‘liq muammolar ishlab chiqarish hajmining kamayishiga olib kelmoqda. Shu sababli tadbirkorlikni rivojlantirishda nafaqat moliyaviy yordam, balki zamonaviy infratuzilma va biznes ko‘nikmalarini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega.

Aholi daromadlarini oshirishda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish alohida o‘rin tutadi [6]. Bugungi kunda yoshlarning startap loyihalarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida grantlar, imtiyozli kreditlar va biznes inkubatorlar faoliyati kengaymoqda. Natijada axborot texnologiyalari, dizayn, logistika va innovatsion xizmatlar sohasida yangi biznes loyihalari paydo bo‘lmoqda. Bu esa yoshlarning bandligini ta’minlash bilan birga, ularning daromad manbalarini kengaytirmoqda. Shuningdek, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish ham jamiyat farovonligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda ko‘plab ayollar tikuvchilik, pazandachilik, xizmat ko‘rsatish va hunarmandchilik sohalarida faoliyat yuritmoqda. Ularga berilayotgan imtiyozli kreditlar va subsidiya dasturlari natijasida minglab xotin-qizlar mustaqil daromad manbaiga ega bo‘lmoqda. Bu esa oilalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish orqali aholining real daromadlarini oshirish bugungi iqtisodiy siyosatning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi [7]. Shu sababli mamlakatda biznes yuritish uchun qulay muhit yaratish, tadbirkorlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash hamda yangi ish o‘rinlarini tashkil

etishga alohida e'tibor qaratish zarur. Avvalo, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlariga ajratilayotgan imtiyozli kreditlar hajmini yanada kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Ayniqsa, yoshlar, ayollar va kam ta'minlangan oilalarning biznes tashabbuslarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali aholining doimiy daromad manbalarini yaratish mumkin. Bu esa nafaqat bandlik darajasini oshiradi, balki kambag'allikni qisqartirishga ham xizmat qiladi. Shuningdek, hududlarda kichik sanoat zonalarini va biznes markazlarini ko'paytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, qishloq hududlarida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish obyektlarini tashkil etish orqali mahalliy aholining daromadlarini oshirish mumkin. Bunda infratuzilmani yaxshilash, elektr energiyasi, internet va transport xizmatlari sifatini oshirish tadbirkorlik rivoji uchun muhim omil hisoblanadi. Chunki zamonaviy infratuzilma mavjud bo'lgan hududlarda biznes samaradorligi yuqori bo'ladi.

Tadbirkorlikni rivojlantirish uchun ortiqcha byurokratik to'siqlarni kamaytirish ham muhimdir. Biznesni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziya va ruxsatnomalar olish jarayonlarini yanada soddalashtirish yangi tadbirkorlar sonining ortishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, soliq tizimini takomillashtirish, yangi tashkil etilgan korxonalar uchun vaqtinchalik soliq imtiyozlari berish biznes faoliyatining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Bu esa tadbirkorlarning sof daromadlari oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Aholining biznes yuritish bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish ham dolzarb masalalardan biridir. Shu sababli bepul biznes treninglari, amaliy seminarlar va tadbirkorlik kurslarini tashkil etishni kengaytirish zarur. Ayniqsa, yoshlarni zamonaviy kasblar va innovatsion biznes yo'nalishlariga o'qitish ularning iqtisodiy faolligini oshiradi. Natijada yangi startap loyihalar paydo bo'ladi va bu qo'shimcha daromad manbalarining kengayishiga olib keladi.

Raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish ham aholi daromadlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Elektron tijorat, onlayn xizmatlar va

masofaviy ish faoliyatini rivojlantirish orqali ko‘plab fuqarolar qo‘shimcha daromad topish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Shu sababli internet infratuzilmasini rivojlantirish va elektron savdo platformalarini qo‘llab-quvvatlash zarur. Ayniqsa, yoshlarning internet orqali biznes yuritish faoliyatini rag‘batlantirish yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yuzaga keltiradi.

Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish ham aholining real daromadlarini oshirishning samarali yo‘llaridan biri hisoblanadi. Chorvachilik, hunarmandchilik, tikuvchilik, issiqxona va xizmat ko‘rsatish kabi yo‘nalishlarda oilaviy biznesni qo‘llab-quvvatlash orqali ko‘plab oilalarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash mumkin. Ayniqsa, subsidiya va imtiyozli kreditlarning maqsadli ajratilishi oilaviy tadbirkorlik samaradorligini oshiradi. Bundan tashqari, eksport bilan shug‘ullanuvchi tadbirkorlarni qo‘llab-quvvatlash ham muhim ahamiyatga ega. Mahalliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqish uchun logistika, sertifikatlash va marketing xarajatlarini kamaytirish tadbirkorlarning daromadlarini yanada oshirishga xizmat qiladi. Eksport hajmining ortishi esa mamlakat iqtisodiyotiga qo‘shimcha valyuta tushumlarini olib keladi va ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish aholi daromadlarini oshirish va turmush farovonligini yaxshilashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning kengayishi yangi ish o‘rinlarini yaratish, bandlik darajasini oshirish hamda aholining doimiy daromad manbalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash, oilaviy biznesni rivojlantirish hamda raqamli iqtisodiyot imkoniyatlaridan samarali foydalanish iqtisodiy faollikni yanada kuchaytiradi. Shu bilan birga, tadbirkorlar uchun qulay biznes muhiti yaratish, soliq va kredit imtiyozlarini kengaytirish, infratuzilmani yaxshilash ham aholi real daromadlarining o‘shishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Natijada mamlakat iqtisodiy

taraqqiyoti jadallashib, aholining yashash sifati va ijtimoiy farovonligi yanada yuksaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hamroyev, Halim Rajabovich. Tadbirkorlik asoslari: kasb ta'limi (iqtisodiyot) yo'nalishi talabalari uchun o'quv qo'l. H.R.Hamroyev; O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. - T.: Yangi nashr, 2010. - 360 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari. www.stat.uz
3. Maxammadjanovna T. M. XUSUSIY TADBIRKORLIKKA KIRISH IMKONIYATLAR VA XAVFLAR KICHIK BIZNESNI OCHISH JARAYONI VA ENG ASOSIY XATARLAR //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). – 2026. – №. 14. I. – С. 1253-1260.
4. Muxlisa T., Shavkatbek E. THE ROLE OF ACCOUNTING IN TAX POLICY: ITS IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT //Modern education and development. – 2025. – Т. 19. – №. 4. – С. 14-19.
5. Kobulov I., Sh E. Digital economy and labor market: new professions and career opportunities //Экономика и социум. – 2025. – №. 2-1 (129). – С. 303-305.
6. Anora K., Shavkatbek E. INNOVATIVE ECONOMY AND DIGITAL TRANSFORMATION: NEW OPPORTUNITIES AND CHALLENGES //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 37. – №. 4. – С. 175-180.
7. Bazarova G. et al. SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN SOCIO ECONOMIC DEVELOPMENT ROLE AND IMPORTANCE //Экономика и социум. – 2024. – №. 10-1 (125). – С. 53-57